

ROZTAHOVÁNÍ STLAČENÉHO ČASU

Claudia Piñeirová: Kapka štěstí

Ze španělštiny přeložil Jan Machej
Runa, Praha 2019, 200 s.

Pavel Horký

Renomovaná argentinská spisovatelka Claudia Piñeirová (1960) se podruhé prezentuje českým čtenářům. Nakladatelství Plus vydalo v roce 2012 román *Tvá* (2005) s tematikou nevěry a v minulém roce vyšla v překladu Jana Macheje próza *Kapka štěstí* (2015). Román je uvo-

zen mottem z povídky „Děti zůstanou tady“ kanadské nositelky Nobelovy ceny za literaturu (2013) Alice Munroové: „*Je to ukrutná bolest. Stane se chronickou. Chronická znamená, že bude trvalá, ale snad ne nepřetržitá. Může to tak znamenat, že na ni neumřeš. Nezbavíš se jí, ale neumřeš na ni. Nebudeš ji cítit každou minutu, ale nezažiješ mnoho dní, kdy by se nepřihlásila. A naučíš se pár triků, jak ji otupit nebo zahnat, a přitom se budeš snažit nezničit nakonec i to, co jsi za takovou cenu získala.*“

V psaní Munroové a Piñeirové sledávám několik podobností. V první řadě je to zasažení protagonistky do existenciálně tíživé situace, jež je evokována subtilními prostředky a s nádechem tajemna. Problém je čtenářům postupně odkrývá, přičemž pomalé tempo vede k prohloubení niternosti. Odhalení jednotlivých traumat vyplývá z důsledného introspektivního ponoru, a působí tak autenticky. Pozvolné a pečlivé budování vnitřního napětí v podstatě vylučuje prvoplánově efektní zobrazení krátkodechého trpělivého pozerství, které psychologicky laděným dílům málokdy prospívá, mnohdy je dokonce sráží až do podprůměru k pouhému čtivu.

Vzhledem k ústřednímu tématu *Kapky štěstí* působí výběr motto nikoliv jako blyštivé zaštítní se slavnou kolegyní–spisovatelkou, ale jako organické předznamenání toho, co se následně v románu odehrává. I další literární zmínky a odkazy na konkrétní díla působí ústrojně; v případě *Zlomené ženy* Simone de Beauvoir obzvláště příznačně, byť důvod zoufalství je u hlavních postav odlišný.

Učitelka španělštiny Mary Lohanová se po dvaceti letech vrací z Bostonu, kam v důsledku životního neštěstí utekla, do rodné Argentiny. Jako pracovnice moderního amerického vzdělávacího střediska Garlic Institute je pověřena tím, aby v argentinské škole Saint Peter v Temperley vykonala inspekci, a ta pak v případě pozitivního výsledku mohla získat prestižní licenci Garlic. Přestože žena vypadá

úplně jinak než dříve, návrat ji velmi rozrušuje. Obává se toho, že bude poznána a opět se zintenzivní traumatické vzpomínky. Zároveň ji domů něco podstatného silně přitahuje. Cesta zpět může skončit katarzí, ale také katastrofou; obojí je od začátku ve hře. Maryina senzitivita se projevuje i v tom, že ji do minulosti přenášejí také smyslové vjemy. Tak jí například melodie slavného argentinského umělce Astora Piazzolly připomene vlastního otce, který hudbu tohoto skladatele miloval.

Mary (tehdy ještě Marilé) utekla od své rodiny, manžela a syna kvůli tragédii, na níž měla velký podíl. Po neštěstí byla v podstatě vyloučena z rodinného života, stala se vězňem v domě, izolací faktickou i v přeneseném smyslu slova podstupovala těžkou zkoušku. Skutečnou účast s jejím utrpením projevili pouze ředitel školy Saint Peter, John Maplethorpe: „*Nedovolte, aby vás soudili. Nesmiřte se s názory ostatních. Někteří lidé jsou velmi uzavřená, velmi... chvíli hledal vhodné slovo, ... mravokárná. To je ten správný výraz: mravokárná. A také trochu pokrytecká, pokud se neurazíte. Lidé, kteří se neumí vcítit do druhého člověka. Zdvihnou prst a soudí, jako by si byli naprosto jisti tím, že oni sami na lavici obžalovaných nikdy neusednou. Nenechte je. Musíte být silná.*“ (s. 129)

Mary si před odletem do Argentiny uvědomila, že touží po svobodě, i kdyby měla přivodit její konečný pád. Tuto touhu lze interpretovat jako úsilí o návrat v čase ve snaze osvobodit se od negativního z minulosti, přestože za takové rozhodnutí může protagonistka zaplatit vysokou cenu. Zatímco profesní část jejího argentinského pobytu se nese ve znamení dobře osvojených rutinních postupů, privátní rozměr její cesty skýtá mnoho nejistého.

Již jsem se v souvislosti s *Kapkou štěstí* zmínil o Simone de Beauvoir. Dílo této francouzské spisovatelky a Claudie Piñeirové sblíží také aspekt propojení roviny tělesné a duševní. Jako by hrdinky obou autorek toužily vypsát se ze svého trápení, odehnat bolest z těla i zraněného nit-

ra. V románu Piñeirové protagonistka trpí chronickou chorobou hlasivek, částečně způsobenou také posttraumatickou stresovou poruchou. Spojitost mezi tělem a myslí se tu uskutečňuje také v podobě přemítání o volbě adekvátní promluvové formy: „*Proto nabyvám nutné a neodvratné jistoty a přesvědčení, že tento text – jakýsi cestovní deník popisující cestu zpět – nemůže být napsán v jiné než první osobě. Protože jedině tak se dá vyličit bolest. Jedině v první osobě lze popsat tu bolest, utrpení, únik, roztržité se na tisíc kousků, které se už nikdy znovu nespojí, stesk, opuštěnost, jizvy, samotu.*“ (s. 14)

Tematizace slov tvoří podstatnou součást *Kapky štěstí*. Mary si uvědomuje, že tichem lze vyjádřit více než slovy. Slova navíc dokážou zranovat na citlivých místech. Na druhé straně hrdinka byla trýzněna rovněž mlčením – zejména ze strany svého muže, který se po tragické události spíše uzavřel sám do sebe, než aby byl manželce skutečnou oporou. Svou do minulosti situovanou zpověď protagonistka znovu reflexivně ohledává uplynulé události. Zároveň pak podle svých slov do okamžiku stlačený čas (pře)vypravováním roztahuje, aby byla schopna pochopit, co přesně a jak se odehrálo a k čemu to následně vedlo.

Maryina konfese dosvědčuje její citlivost a zranitelnost. Text Piñeirové působí jako závažné svědectví následků osobní tragédie; nenalezneme tu žádné ironické odlehčení, zpověď směřuje až na dřevě problému. To však neznamená, že zde chybí naděje. Ta spočívá v oné titulem avizované kapce štěstí, která může vést ke spáse i smíření. ■

STAČÍ 42 DNY K POZNÁNÍ PRAVDY?

Silène Edgarová: 42 dnů

Z francouzštiny přeložila Veronika Trusová
CooBoo, Praha 2020, 200 s.

Petra Žallmannová

Moc se mi líbila obálka. Fakt, přiznávám se, po téhle knize jsem sáhla kvůli obálce. Schválně jsem se chtěla nechat překvapit a nečetla jsem předem žádné anotace. A dobře jsem udělala.

42 dnů není knihou příliš veselou, i když v samém závěru si trochu oddychneme. Ale jen trochu... Už od začátku sálají ze stránek trable a smutek. Sašovi je dvanáct a jeho mladší bráška ještě nechodí do školy a šlape si na jazyk. Jejich svět je šedivý, je v něm málo peněz a moc práce, a taky kamarádi, kteří se najednou nechtějí kamarádit, tresty a nepříjemní sousedé. Blíží se prázdniny, ale pro kluky to není zase takový důvod k nadšení. Maličký byt na pa-

řížském předměstí asi neopustí, dovolená by byla pro rodiče příliš velkým luxusem. Ale co to, rodiče chlapce na prázdniny přece jen vyšlou. Odjezd je podezřele kvapný, skoro měsíc před koncem školního roku. Na druhé straně, jede se k moři! Maminčin bratr provozuje jakýsi penzion a oni dva tam budou přes léto bydlet. Strýc si pro chlapce do Paříže přijede, aby vlakem necestovali sami, a jen co souprava opustí nádraží, oznámí jim, že rodiče trošku mlžili – není to penzion, ale malý ústav pro duševně choré. Nebylo to poprvé, co rodiče tak úplně neřekli pravdu...

Snad by mohlo působit alespoň maličko komicky, že se tu zprvu poplašení chlapci seznámí s dámou, která má za to, že je čajovou konvicí, s pánem, který se cítí být kocourem, a hned se dvěma Napoleony, kdyby okolnosti nebyly tak napjaté. Na půdě se ukrývá někdo skutečně zvláštní, k moři se vůbec nesmí a sblížování se s Eleanor a Leandrem, dvěma dalšími dětmi, jejichž rodiče v ústavu pracují, nejde vždycky hladce. Malý Jacob však životu za přísně uzamčenou bránou brzy a spokojeně přivykne. Saša si zvyknout nemůže. Je nesvůj, pořád má pocit, že mu strýc Jean, který ústav vede, něco tají, pořád naráží na další a další nezodpovězené otázky a nepochopitelné zmínky o „*vlcích tam venku*“. Snaží se odhalit některá tajemství svým vlastním klukovským způsobem, ale naráží. Jeho „detektivní“ činnost je považována za pouhé zlobení a přicházejí tresty. A pak to jednou praskne.

Sašova všetečnost málem způsobí opravdu velký průšvih. Jeho strýci, ale také tomu zvláštnímu pánovi, co tajně bydlel na půdě, a vlastně všem. V ústavu propukne uprostřed noci zmatek a Jean musí s pravdou ven. Saša je v šoku a bojí se, ale zároveň pocituje velikou úlevu, protože začíná rozumět slovům jako válka, rasismus, nebezpečí a odboj.

Je čas odjet. V ústavu už není bezpečno pro nikoho, a tak se celá ta zvláštní sešlost odbojářů, psychiatrických pacientů, Romů a židů vydává na cestu jižním směrem do svobodné zóny. Tam se mají Saša s Jacobem setkat s rodiči a chovanci i zaměstnanci ústavu by se měli nenápadně rozptýlit po okolí, aby našli útočiště v předem domluvených obydlich.

Setkání s rodiči je pro Sašu hořkosladké. Je šťastný, že je opět s nimi, ale zároveň je zahrnuje výčitkami. Proč mu neřekají, co se oprav-

du děje?! Proč mu tolik věcí tají?! Do sporu zasahuje i matčin bratr Jean a majitelka hostince, v němž se rodina ukrývá. Na jedné straně tu stojí zoufalá touha za každou cenu uchránit děti před zlem, které se na ně valí. Slepá opičí láska, která velí tajit i to, co by utajeno být nemělo. („*Nechceme do toho děti zatahovat. Můj bratr pomáhá pacientům, je v odboji, pomáhá svým přátelům. Ale já a můj muž chceme jen zachránit naše děti.*“) A na druhé straně racionální přístup strýců, který v Sašovi už nevidí děcko, ale dospívajícího chlapce s právem na informace. Strýc Jean si zároveň uvědomuje, do jakých nesnází může celou skupinu Sašova neukojená touha po informacích dostat. A jeho obava je oprávněná. Několik zbytečných střetů s místními četníky vše zkomplikuje natolik, že je potřeba opět se vydat na cestu. Vyostřená situace konečně přiměje rodiče k vyložení karet na stůl. Najednou se mluví jasně a zřetelně. Ano, je to bolestné, ale úlevné a Saša se slzami v očích konečně chápe souvislosti. Ten jediný rozhovor s rodiči je jako přechodový rituál, díky němuž se stává dospělým. Přijímá zodpovědnost za své činy i za svou rodinu. V okamžiku největšího ohrožení pak koná a zachraňuje celou rodinu i své přátele.

Příběh má relativně pomalý rozjezd, všechno je zamlžené nevědomostí – Sašovou i čtenářovou. V polovině se však rychlost a dynamika vyprávění změní. Už to nejsou prázdniny, najednou je to boj o život. Text také začíná doplňovat poznámky pod čarou vysvětlující mladému čtenáři některé klíčové historické okolnosti. K rychle gradujícímu závěru se čtenář dostává se zatajeným dechem a nakonec je smutný, ale zároveň plný naděje a vděčnosti, že to dopadlo „*aspoň takhle*“.

Jazyk je nenáročný a text obsahuje vysoké procento přímé řeči. Je to jeden z citlivějších příběhů o druhé světové válce pro děti, klidně už desetileté, který se dobře čte i díky příjemnému překladu. Nutno také podotknout, že válka je sice nosným tématem příběhu, tvůrce se však nesoustředí jen na židovskou menšinu, ale věnuje se – jak v příběhu samotném, tak v doslovu a vysvětlivkách – také pronásledování Romů a duševně nemocných, což velmi kvituji.

Atraktivitu jistě zvýší i závěrečná informace o autenticitě příběhu a autorčině osobní vazbě k těm, kteří jsou v něm literárně ztvárněni.

Mohu-li se přimluvit, neříkejte dětem, jimž tuhle knihu nabídnete ke čtení, už dopředu, o čem to je. Pomalé objevování a postupné odlupování jednotlivých slupiček příběhu je na této knize totiž to nejlepší. ■